

Magyarországon az alapfokú zeneoktatásban három féle improvizáció létezik: a jazz, a klasszikus és a népzenei. Foglalkozom a klasszikus improvizációval, egy kicsit a jazz-el is. A klasszikus improvizáció részeként, megismerve a Korg Triton stúdió, TR és M3 arpeggiátor és karma funkcióit, figyelembe véve az elektroakusztikus zene mai irányzatait kezdtem el a szabad improvizációval foglalkozni.

Szabad improvizáció.

Mindig irigyeltem a képzőművészet tanárait, hogy ők az alkotáson keresztül taníthatják tárgyukat, míg a klasszikus komolyzenében elsősorban az utánzás kapja a fő figyelmet. Bármennyire hangsúlyozzuk az interpretálás szabadságát, valójában a tendencia egy szűk lehetőségről szól. „Így kell ezt játszani, így jó!” Nem használjuk ki a saját alkotás hatalmasan motiváló erejét!

Azt tapasztaltam, - nem tudom Önöknél hogy van? - hogy a zeneoktatásból kikerülők később nehezen tudják hasznosítani azt, amit az aktív zenetanulás idején elsajátítottak. Kell a kotta, de nincs már meg az olvasási készség, a technika. Ha megpróbálkoznak a zenéléssel, csalódottan hagyják ott a hangszert, - már nem megy!

E probléma megoldására egy lehetőség az improvizáció.

Az improvizáció ösztönös mód a zenealkotásra. Benne a megtanult játéktudás és átvett zenei ízlés, mint játékot befolyásoló tényező jelenik meg.

Vannak, akik tagadják, hogy a kisgyermek képesek lennének zenét alkotni. Azt mondják, amíg nem alakul ki a zenei fantázia és belső hallás, addig ez nem lehetséges. A zenei fantázia és belső hallás pedig művek megtanulásával, hallgatásával, szolfézs és zeneelmélet tanulással alakulhat ki hosszú idő alatt.

Létezik-e zenei kreativitás fiatal korban? Vannak nézetek miszerint a kreativitás megtanult elemek összerakása, újraalkotása. E nézet alapján nem lehet újat alkotni anélkül, hogy ne lennének kialakulva bizonyos mértékig ismeretek, készségek, képességek.

Minden zene leginkább párbeszéd, még akkor is, ha egyedül adjuk elő.

A zene alapvetően tehát kommunikáció. A zenei kommunikáció tanítására a legjobb eszköz az improvizáció. Miért? Mert az első lépés az utánzás, utána a variálás, és csak ezután az önálló gondolat. Az utánzás a másik elfogadása, megértése; a variálás az együttgondolkodást segíti; az önálló gondolatot elfogadhatónak kell tenni a másik számára.

A növendékekkel együtt improvizálok. Mint korábban említettem utánzással kezdjük az improvizáció tanulást. A szintetizátornak a jelentősége abban van, hogy rögzíteni tudja a rájátszott anyagot, illetve előre elkészített anyagot tud lejátszani. Ez ugyan nem együttjáték, pontosabban együttjáték önmagunkkal, ami egyébként rendkívül fontos önismeretet ad. Csökkenti a bevált frázisok állandó használatát. A csúcshintetizátorok pedig rendelkeznek interaktív lehetőséggel.

Az együttjáték, - amit én zenei kommunikációnak hívlak, - megtanítja a növendéket a másokra figyelni, azt kiszorgálni, illetve amikor ő kezdeményez, megtanítja vezetni, megtanulja a vezető szerepet.

A hagyományos kamarazene is ugyanezeket a funkciókat képezi le, a vezetni tudást (szóló játék), a kiszorgálást (kíséret), és az együttjátékot (tutti vagy kórus).

Miben ad többet az improvizáció? A hozzáállásban, az átérzésben! A saját gondolattal történő játék azt is eredményezi, hogy a másik ötletére is jobban kell figyelni, mert mi is azzal dolgozunk.

Mialatt egymás gondolatait figyeljük, arra válaszolunk (zenei teljességben, dinamikában, artikulációban), érzelmileg is közelebb kerülünk egymáshoz, fejlődik empatikus képességünk. A játékosság rendkívül fontos. A játék partnerkapcsolatot feltételez.

Nagyon fontos, hogy a munka közben a kísérletezés, ebben a hiba és az érdekes felfedezése teret kapjon.

A növendékek kamarazenére járnak. Tanultak kotta alapján eljátszandó műveket, grafikus kottáról játszottak darabokat, kötött improvizációt tanulnak, klasszikus példák, jazz-darabokon keresztül. Az órák végén szabad improvizációt játszottam velük. De mi is a szabad improvizáció?

Én a szabad improvizációt annak gondolom, amiben nincsenek kifejezetten dallami, ritmikai vagy akkordmegkötések. Ha igaz az idézet: „az egyéni szabadság határai addig terjednek,

ahol a másiké kezdődik” ez a szabad improvizációra is igaz. A játékosoknak észre kell venni a másik „jó” gondolatát, azt kell szolgálni, és elő kell tudni vezetni egy új gondolatot is. Együtt kell játszani!

Ezek a szintetizátorok egy új játékmódot is lehetővé tesznek. Nem csak egyszerű hangszínek vannak, hanem un. hangképek, amelyek hosszan történnek meg, s közben változásokon mennek át. Ezt a mai idők számítástechnikai fejlesztései tették lehetővé, a meglehetősen nagy adattartalmú hangmintákat valós időben tudják a másodperc törtrésze alatt módosítani.

A kontrollgombok kicsinysége miatt a hangszínek megváltoztatását nagyon nehéz kezelni, ezért a változás megjósolhatatlan. Olyan, mint az életben. Mindig jönnek váratlan pillanatok. Ezeket a változásokat is folyamatosan kell kezelni a játékosoknak.

Mindezek a körülmények olyanok, mintha a játékosokat a dzsungelbe dobnánk le ejtőernyővel. Éljétek túl!

A kezdeti órák talán olyanok, mint a hegedűtanulás első próbálkozásai. Meghallgathatatlanok! A legfőbb cél: a játékosok érezzék jól magukat, nem a színpadi előadás a fontos, hanem az, amit a játék a személyiségfejlődésben hoz. Furcsa számunkra ez, mert a hagyományos zenetanításban a „külső” élményre koncentrálunk. A szabad improvizáció egy igazi belső élmény, valójában nagyfokú intimitással rendelkezik.

Azt várom a módszertől, hogy az aktív zenetanulás után képes legyen az ember kottától és hangszertől függetlenül zenélni, egyedül és többen is.

A módszerrel az USA-ban is foglalkoznak. A jazz-ben free jazz a neve.

Baráth Zoltán 2015.